

Motion till riksdagen 2011/12: MJ242

av **Christer Nylander m.fl. (FP, C)**

Strategi för att rädda ålen

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i motionen om behovet av ett handlingsprogram för ålens överlevnad.

Motivering

Det berättas att Norrgölen var så kuslig att somliga ansåg att den saknade botten. Men en man gick trots allt ut i vattnet och lyckades få tag på den stora besten, hornålen. Ålen var enorm. Det blev en kamp, en brottningsmatch på liv och död.

Ålen slet sig och försvann tillbaka ner i den bottenlösa gölen. Men kvar på stranden låg det ena hornet. Frithiof sparade trofén och visade det senare för en naturvetare, som påstod att det var ett vanligt horn från en ko. Sedan den dagen misstrodde Frithiof naturvetare.

Frithiof i berättelsen är naturligtvis Frithiof Nilsson Piraten. Den kanske främste skildraren av Skåne och den skånska kultur som finns runt ålen. Ålen är Skånes landskapsfisk och det är ingen tvekan om att ålen är viktig för Skåne – för fiskare, men också för kulturen och turistnäringen.

Men ålen är mer än så. Det handlar om en gammal fisk som överlevt tusentals år av förändring i klimat, geografi och biologi. Denna uråldriga djurart är nu utrotningshotad. Ålen är rödlistad av Världsnaturfonden. Färre ålar når Sargassohavet. Antalet glasål i Europa har minskat kraftigt de senaste 30 åren och är idag knappt 5 procent av tidigare nivåer. Det vilar ett stort ansvar på mänskligheten att vidta åtgärder för att rädda ålen.

I debatten blir det ofta så att man griper efter enkla lösningar. Är det ont om ål? Ja, då är det väl viktigast att omedelbart stoppa svenskt fiske och bojkotta den på julbordet. Men verkligheten är inte så enkel att bojkott eller fiskeförbud skulle rädda situationen för ålen. Ska man rädda ålen måste man göra rätt analys av varför den är utrotningshotad.

Fel! Okänt namn på

Svenskt ålfiske i Östersjön har redan kraftigt begränsats. Ålfisket i Sverige är dessutom småskaligt och kustnära. Det innebär lågintensiva metoder som är vänliga mot såväl artens fortlevnad som kustbygden. Det innebär små energisnåla båtar som inte går längre än 800 meter från kusten. Det behövs inga konstgjorda hamnar, bara sandstranden eller enkla bryggor.

Ålforskare menar att den långsiktiga minskningen av ålbeståndet har flera orsaker. Det handlar om klimatförändringar, naturliga variationer, men också om överfiske och vattenkraft. Fettlösliga miljögifter, parasiter, rovfiske och klimatförändringar är tänkbara bidragande orsaker. Man kan dock notera att där ålyngel satts ut i sjöar har utvecklingen varit positiv.

Hotet mot ålens fortlevnad beror i mycket liten grad på det kustnära fisket i Sverige. Ålfiskaren i Östersjön måste släppa tillbaka all ål som är kortare än 70 cm, i vårt grannland Danmark är gränsen 38 cm. Det är i sig märkligt att man inte har gemensamma riktlinjer i länderna vid Öresund, men problemet är än större eftersom man i andra europeiska länder har ännu svagare reglering.

En annan avgörande orsak till att ålen är utrotningshotad är de hinder som vattenkraftverk skapar. Vattenkraften är förvisso på många sätt en ren och bra kraftkälla. Vattenkraften är klimatvänlig, men det faktum att lax och ål förstörs av kraftverken gör den naturovänlig. Sveriges ålförvaltningsplan, som godkändes av EU-kommissionen 2009, innehåller därför som en huvudkomponent ökad överlevnad vid passage av vattenkraftverk. Året därefter under-tecknades en avsiktsförklaring mellan Fiskeriverket och sex större kraftbolag, där bolagen åtar sig att vidta åtgärder vid elva vattensystem som är särskilt prioriterade.

Åtgärder mot den dödlighet som ålen drabbas av vid uppvandring och utvandring skulle behöva genomföras vid ungefär 2000 vattenkraftverk.

Potentialen hos sådana åtgärder visas i ett försök vid Åtrafors kraftverk. Vid kraftverket satt ursprungligen ett galler med 20 mm spaltvidd. Sju av tio ålar (72 procent) klämdes fast och dog när de försökte ta sig nedströms förbi kraftverket. Genom att ändra spaltvidden och lutningen på gallret samt anlägga flyktöppningar i gallrets övre del minskade dödligheten till 10 procent. En tämligen enkel åtgärd som fick stor effekt på ålens överlevnadsmöjligheter. Dessa förändringar behöver inte nödvändigtvis innebära minskad effekt i kraftverken. Det kan till och med vara så att ombyggnaden höjer verkets effekt.

Det är viktigt att notera att detta inte bara rör ålen. Enligt Älvräddarna, som särskilt arbetar för att värna laxen, är det tekniskt sätt möjligt att bygga fiskvägar vid kraftverk i vilken damm eller vilket kraftverk som helst. Relativt små förändringar skulle kunna innebära runt 95 procents överlevnad både vid uppvandring och utvandring. För att nå dit behövs emellertid mer forskning och utvecklingsarbete på området.

Ålens överlevnad kan bara säkras med hjälp av akuta åtgärder. Därför bör regeringen skyndsamt utarbeta en strategi för att rädda ålen och andra vandringfiskar. En sådan strategi kan innehålla flera komponenter, till exempel:

Fel! Okänt namn på

- ? Försök med "Fish & save". Ålakademin har tagit fram ett förslag som syftar till att motverka det faktum att länderna i Öresund tillämpar olika regelverk för vilken ål som är lovlig att fånga. Förslaget går i korthet ut på att man fiskar upp levande ål, tillfälligt förvarar dem levande i vattentankar och transporterar dem till västkusten där de sätts ut för vidare vandring till Sargassohavet. Huruvida en sådan metod skulle fungera i verkligheten vet man ännu inte. Man kan till exempel tänka sig att åtgärden påverkar ålens förmåga att navigera sig till Sargassohavet. Men med den akuta situation som nu råder är en av forskare kontrollerad försöksverksamhet väl värd att pröva. Kostnaderna torde vara relativt små, inte minst jämfört med de vinsterna som kan nås. Försök planeras till hösten 2011 med mindre utsättning av ål enligt Fish & Save. Skulle försöket visa sig lyckosamt bör metoden snabbt kunna användas i stor skala.
- ? Ökat tryck på kraftbolagen att bygga vandringsleder, såväl för uppvandring som för utvandring i våra vattendrag för ål. Som konstaterats ovan är vattenkraftverk ett avgörande skäl till att ålen är utrotningshotad. Regeringen bör därför på olika sätt öka trycket på kraftbolagen att vidta åtgärder som gör det möjligt för vandringsfisk att oskadd ta sig förbi kraftverk. Regelverk bör skärpas vad gäller vandringsvägar och vite bör kunna utkrävas när så inte sker. Vidare bör regeringen som ägarrepresentant i statligt ägda Vattenfall agera för skyndsamma insatser. Värt att notera är att Vattenfall på sin egen hemsida anger 70–90 procent dödlighet per turbin för utvandrande ål.
- ? Ökad forskning om ålens och laxens vandringsmönster. Vandringsfisken utsätts för särskilda prövningar. Därför behövs också särskild forskning på området.
- ? Ökad utplacering av ålyngel i Östersjön och i svenska vattendrag.
- ? Ökat internationellt samarbete. Idag finns på såväl Östersjönivå som EU-nivå ett samarbete kring ålen. EU-kommissionen arbetar till exempel för gemensam förvaltning med krav på gemensamma mål, krav på lägesrapporter och ramverk för lokal skötsel av ålfiske. Bland Östersjöländerna finns en strävan att se ålen som en gemensam resurs och ett gemensamt ansvar. Sveriges regering bör lägga ökad tyngd på att höja målen för dessa samarbeten och också arbeta för kännbara sanktioner.

Stockholm den 29 september 2011

Christer Nylander (FP)

Johan Linander (C)

Per-Ingvar Johnsson (C)

Ulf Nilsson (FP)